

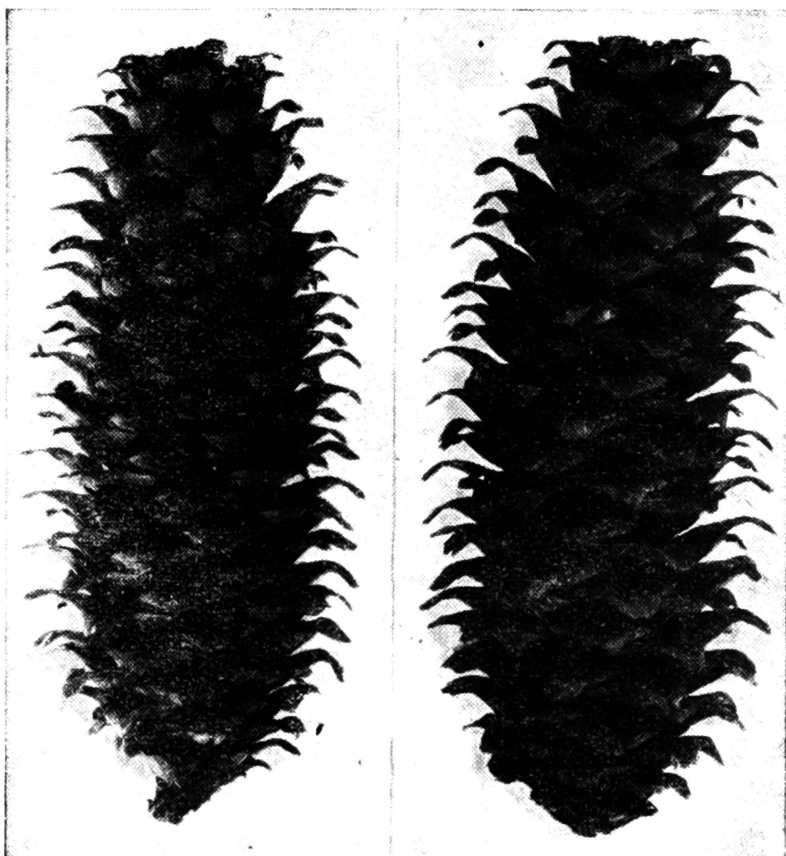
TADEUSZ JAKUSZEWSKI

Picea abies forma *deflexa* Tyszk. w nadleśnictwie Suwałki*Picea abies* var. *deflexa* Tyszk. в надлесничестве Сувалки*Picea abies* var. *deflexa* Tyszk. in the forest-district Suwałki

Na podstawie cech morfologicznych szyszek świerka, a szczególnie kształtu i łusek nasiennych oraz ułożenia ich na powierzchni szyszki, opisano wiele odmian u form tego gatunku. Tyszkiewicz (7) przyjmując za cechę taksonomiczną wywinięcie łusek ku podstawie szyszki (prawie o 180°) wydzielił formę, którą nazwał *Picea abies* forma *deflexa* Tyszk. Do opisanie tej formy posłużył egzemplarz świerka znaleziony przez autora w nadl. Jabłonica w Karpatach Wschodnich. Obmiński (4) w przeglądzie systematycznym roślin drzewiastych przypisuje tej formie wyższą rangę taksonomiczną, a mianowicie var. *deflexa*. Zagadnieniem tym interesowało się również wielu badaczy zagranicznych. Między innymi Kłasterśki (1, 2) w przeprowadzonym rozważaniu nad zjawiskiem wywijania się łusek doszedł do wniosku, że cecha ta powstaje wskutek zmian wywołanych przez mróz w kwiatostanach żeńskich w okresie między otwieraniem się łusek a zapylaniem. W związku z tym uważa on, że cecha ta nie ma charakteru trwałości, wobec czego nie może być podstawą do wyróżnienia jednostki systematycznej. Odmiennie stanowisko w tej sprawie zajmuje Wille (8). Sądzi on, że jest to forma powstała w wyniku mutacji.

Z publikowanych prac wynika, że dotychczas nie sprawdzono, czy cecha wywinięcia łusek jest uwarunkowana przyczynami natury dziedzicznej, czy też wywołana czynnikami siedliskowymi.

Poza wymienionym przez Tyszkiewicza stanowiskiem świerka o opisanej formie szyszek znalazł też Korzeniowski (3) *Picea abies* forma *deflexa* w Puszczy Biało-

Ryc. 1. Szyszka świerka *Picea abies* f. *deflexa* Tysz. z nadl. Suwałki

Fot. Kazimierz Jakusz

wieskiej i Czarnohorze. Tumiłowicz (6) wymienia stanowisko tego świerka w Puszczy Piskiej, a Pacyniak (5) podaje miejsce występowania w nadl. Łaniewo pow. Lidzbark.

Nowe stanowisko tej formy świerka zostało odnalezione przeze mnie w 1964 r. w nadl. Suwałki w oddziale 197 h, w drzewostanie sosnowo-świerkowym. Panującym gatunkiem jest tam sosna w wieku 135 lat z domieszką świerka w wieku 70—115 lat. Znaleziony egzemplarz świerka formy *deflexa* liczy 80 lat, wysokość 22 m i mierzy w pierśnicy 26 cm. Podobnie jak drzewa sąsiednie, znajdujące się w tej grupie świerków, zachowuje on stożkowaty pokrój korony. Oprócz różnicy w ułożeniu wystającej części łusek na powierzchni szyszki i ich kolorze, nie wyróżniał on się innymi cechami morfologicznymi. Wymiary 10 zmierzonych szyszek — w stanie nieotwartym wynosiły: długość 10,6—14,1 cm, średnio 11,9 cm, grubość 3,5 cm. Maksymalna szerokość łuski mierzona w miejscu wygięcia się ku nasadzie wynosi 1,0 cm, a długość wywiniętej części łuski równa się 0,7 cm. Barwa dojrzałych szyszek jest jaśniejsza od szyszek świerka pospolitego. Z wymienionego okazu zebrano szyszki w jesieni 1964 roku (ryc. 1). Z szyszek tych pozyskano nasiona, które wpisano do rejestru pod nr S-01-124. Wiosną 1965 r. nasiona te wysiano na powierzchni doświadczalnej Zakładu Dendrologii i Arboretum Kórnickiego PAN w Kórniku. Z uzyskanych siewek założono doświadczanie, które w przyszłości pozwoli odpowiedzieć na pytanie, czy cecha wywinięcia łusek jest cechą dziedziczną i przedstawia wartość taksonomiczną czy też powstała ona wskutek zmian w kwiatostanach żeńskich wywołanych czynnikami ekologicznymi. O ile charakterystyczne wywinięcie łusek okaże się cechą dziedziczną, to na podstawie tego materiału można będzie również sprawdzić, w jakim stopniu jest ona przekazywana potomstwu.

Z Zakładu Dendrologii i Arboretum
Kórnickiego PAN w Kórniku

LITERATURA

1. Klaster sky I. — Šišky s deflexnimi šúpinami na smrku (*Picea excelsa* Link.). Preslia, nr 17, 1955.
2. Klaster sky I. — Ješte o deflexnich šúpinach na šiškach smrku (*Picea excelsa* Link.), Preslia nr 28, 1956.
3. Korzen iowski L. — Wstę p do zagadnienia zmienności świerka. Monographiae Botanicae, Warszawa 1953.
4. Obmiński Z. — Botanika leśna. Warszawa 1953.
5. Pacyniak C. — Nieznane stanowisko *Picea excelsa* f. *deflexa* Tyszk. Rocznik Sekcji Dendrologicznej PTB vo. XIX, Warszawa 1965.
6. Tumiłowicz J. — Nowe stanowisko *Picea excelsa deflexa* Tyszk. Rocznik Sekcji Dendrologicznej PTB vol. XIV Warszawa 1960.
7. Tyszkiewicz St. — Nowa forma szyszek świerka (*Picea excelsa* Link), „Las Polski”, Warszawa 1934.
8. Wille N. — Über sogen. Krüppelzapfen bei *Picea excelsa*. Nyt. Magaz. Naturvid. XLIV 1907.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 15 lipca 1967 r.